

"Fråga juristen" behövs inom tvångsvård

Som del av mitt examensarbete på juristprogrammet intervjuade jag personer med erfarenhet av psykiatrisk tvångsvård och vårdpersonal inom psykiatrin. Det framkom snabbt att kunskapsluckorna om vilka rättigheter och skyldigheter som gällde var stora. Patienter som inte visste om sina rättigheter, eller till och med fått felaktig information, och vårdpersonal som vittnade om att de saknade kunskap de efterfrågade. Utifrån mina egna erfarenheter som tidigare patient inom svensk psykiatri och ideellt engagemang vet jag att det inte är unikt, utan snarare mer regeln än undantag.

Broschyrer som ger information om tvångsvård finns i regel på psykiatriska avdelningar. Hur många som faktiskt läser dem är värt att fundera över. Under åren har de blivit allt mer tillgängliga vad gäller presentation, språk och innehåll. Mycket information saknas dock, exempelvis frågor om rätten att spela in samtal och vad som utgör övergrepp. Givetvis är det omöjligt att täcka in allt som skulle kunna komma i fråga och kanske är det inte heller lämpligt då broschyrerna bör vara lättöverskådliga.

Oavsett hur välformulerad en broschyr än är och hur många som faktiskt tar del av den saknas möjlighet till interaktion. Juridiken är komplex och att läsa att tvångsåtgärder får vidtas om det är absolut nödvändigt skapar rimligtvis följdfrågor. Vad innebär absolut nödvändigt och vilka situationer kan det innefatta? Vårdpersonal förväntas besvara dessa frågor, trots att de flesta bara har läst juridik i begränsad omfattning. Hänsyn måste också tas till auktoritet. Det är naturligt att lita på information som ges, vilket är farligt om den är felaktig. Omvänt är det även ett problem om informationen är korrekt, men patienten inte litar på den.

På flera avdelningar förekommer en aktivitet som kallas "Fråga doktorn" där patienter kan ställa frågor till läkaren. Varför inte införa något liknande fast "Fråga juristen"? Någon som dessutom är utomstående. Jag är övertygad om att flera jurister skulle vara intresserade, men är medveten om resursfrågan. Vi måste tänka utanför boxen och anpassa oss till det sätt som många, framför allt barn och unga, idag kommunicerar på, nämligen sociala medier. Med det sagt måste självklart broschyrer finnas kvar för att tillgodose tillgänglighet och i de fall en persons rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster blivit inskränkt enligt lag.

Sociala medier är ett effektivt verktyg för att nå ut, inte minst på slutna avdelningar där aktiviteter är begränsade och det finns utrymme för mycket mobiltid. Det ger möjlighet att ställa frågor och dela erfarenheter, såväl anonymt som öppet. I egenskap av jurist specialiserad inom mänskliga rättigheter ser jag positivt på möjligheten att vidga perspektivet på psykiatrifrågor som ofta är centrerat kring nationell rätt. Sverige är bundet av internationella konventioner som inte allt för sällan föreskriver ett mer långtgående skydd, såsom möjligheten att överklaga tvångsåtgärder. Sådant är viktigt att sprida men knappast något som kommer anges i en offentligt finansierad broschyr.

Du har rätt att veta om dina rättigheter för att kunna tillvarata din rätt, men också för att du ska förstå att saker som sker på olagligt sätt, inte är ditt fel. Även om något som du utsatts för varit lagligt innebär det inte att du inte fått dina rättigheter inskränkta. Bältesläggning är tillåtet under vissa omständigheter, men det innebär fortfarande ett ingrepp i den personliga integriteten och att få det bekräftat är viktigt istället för att bara mötas av kommentarer som "vi hade inget annat val". Juridik är inte bara makt, utan kan också vara helande!

Julia Rudhe

Jurist

[Instagramkonto @psykratt](#)